

LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE

LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE

LA COLLECTION IMAGINAIRE LA COLLECTION IMAGINAIRE

COLLECTION IMAGINAIRE

LA COLLECTION IMAGINAIRE

LA COLLECTION IMAGINAIRE

“Want de houding van een verzamelaar tegenover zijn bezittingen komt voort uit het gevoel van verantwoordelijkheid van een bezitter ten opzichte van zijn eigendom. (...) En ik wil slechts constateren dat het verschijnsel verzameling zijn zin verliest, wanneer het zijn persoonlijke eigenaar verliest. Al zijn openbare verzamelingen in maatschappelijk opzicht minder aanstootgevend en uit wetenschappelijk oogpunt nuttiger dan particuliere collecties, de voorwerpen komen alleen in particuliere collecties tot hun recht.”

Walter Benjamin, *“Ik pak mijn bibliotheek uit”*.

La Collection Imaginaire
catalogus

Renée Steenbergen
gastcurator *La Collection Imaginaire*

Deze catalogus vormt een integraal onderdeel van de installatie *La Collection Imaginaire* van EventArchitectuur en is gepubliceerd ter gelegenheid van het gelijknamige project in Marres/Centrum voor Contemporaine Cultuur, Maastricht 2006. Met speciale dank aan Koen Brams.

In de dagelijkse praktijk van het verzamelen kan lang niet alles wat de verzamelaar begeert, daadwerkelijk aan zijn collectie worden toegevoegd. Noodgedwongen neemt hij zijn toevlucht tot imaginaire toevoegingen. Het verzamelen ontwikkelt zich zo tot een mentaal spel met fictieve kunstwerken.

In de presentatie *La Collection Imaginaire* staan daarom zowel de verzameling als de verzamelaar centraal. Zij zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden; de één als spiegel van de ander, de ander als schaduw van de één. Die symbiose maakt dat een verzameling meer is dan een collectie artefacten. Niet het kunstobject, maar de verzamelaar zelf vormt de kern van de collectie.

In deze installatie, die voor dit project is ontworpen door EventArchitectuur, is de imaginaire verzamelaar vervat in een reeks ruimtelijke schillen.

De buitenste is de gedroomde museale laag van witte strakke wanden en tl-licht, geleidelijk aan overlopend in een contemplatieve, persoonlijke binnenruimte.

In en op het labyrint van wanden en ruimten kan de bezoeker zijn eigen imaginaire, mogelijk ideale, kunstwerken in gedachten ophangen. Hij zal niet de eerste zijn die zich met het dagdromen over in de praktijk onmogelijke aanwinsten bezighoudt.

Vele verzamelaars zijn hem voor gegaan, en een keur aan schrijvers heeft dit fascinerende fenomeen tot onderwerp genomen.

De fictieve kunstwerken en de imaginaire collecties die zij beschrijven, zijn in zes categorieën in te delen.

1

Fictieve kunstwerken door fictieve kunstenaars

Een van de bekendste voorbeelden daarvan is het *Portret van Dorian Gray* dat Oscar Wilde in de gelijknamige roman laat schilderen door de fictieve kunstenaar Basil Hallward. De beeltenis van de jonge Gray was zó mooi, dat de geportretteerde jaloers werd op de eeuwige jeugd van zijn portret en een duivels pact sloot om – in plaats van zijn beeltenis – zelf onaangetast te blijven door de tijd.

In de Nederlandse literatuur is een bekende verzonden kunstenaar de schilder Bavink. In Nescio's boek *Titaantjes* schildert hij maar liefst 34 versies van *Ondergaande Zon* maar kan zijns inziens de goddelijke essentie ervan toch niet vastleggen, en wordt krankzinnig. Overigens is Bavink ook

de bedenker van een abstract schilderij met een diepzinnige titel dat volgens hem succes zou hebben in zijn tijd, begin 20ste eeuw; hij voert het echter niet uit, het betreft een louter fictief werkt.

2

Fictieve kunstwerken geënt op bestaande kunstwerken

De roman *Allerzielen* van Cees Nooteboom is een sleutelroman waarvoor meerdere levende kunstenaars model stonden. De hoofdfiguur, de fotograaf Arthur Daane, is onmiskenbaar gemodelleerd naar de bestaande fotograaf Willem Diepraam, en de schilder en schrijver Victor Leven vertoont frappante gelijkenis met de Nederlandse kunstenaar Armando. Die is eveneens in Berlijn woonachtig, maakte interviews met zowel slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog als met SS-ers, en schildert beelden die omschreven kunnen worden als 'sacrale voorwerpen van een verdwenen volk'.

Paul Auster verzong in zijn novelle *Leviathan* een vrouwelijke kunstenaar – die veel minder wordt opgevoerd dan mannelijke fantasieartiesten: Maria Turner. Haar oeuvre vertoont sterke gelijkenis met het werk van de Franse kunstenares Sophie Calle. Overigens valt dikwijls op dat volledig gefingeerde kunstwerken of oeuvres een onmogelijkheid zijn, ze blijken vrijwel altijd op bestaande kunst geïnspireerd te zijn. Dit verleent hen de gewenste levensechtheid.

3

Fictieve kunstwerken gemaakt door bestaande kunstenaars

In zijn novelle *Een kunstkabinet* verzint Georges Perec werken in de stijl van kunstenaars als Boucher, Ensor, Fabritius, Longhi, Poussin, Tiepolo en Vermeer en schrijft ze aan hen toe. Zo wordt het oeuvre van Vermeer via deze methode verrijkt met het gefingeerde doek *De gestolen liefdesbrief*. Een voorbeeld ervan is in deze catalogus opgenomen.

4

Bestaande kunstwerken gemaakt door reële kunstenaars in een fictieve collectie van een fictieve verzamelaar

De Franse symbolistische schrijver J.-K. Huysmans portretteert in zijn boek *Tegen de keer* de decadente estheet Des Esseintes, die zich heeft teruggetrokken uit de vulgaire wereld en een leven in afzondering verkiest.

Hij heeft zich louter omringd met schoonheid, en in het bijzonder met zijn ideale collectie van – werkelijk bestaande – meesterwerken. Deze gedroomde collectie bevat eerst en vooral enkele topstukken van Gustave Moreau, met als pronkstuk diens opzienbarende *Salomé*.

Andere trofeeën waren de fantastische visioenen van Odilon Redon, een maniëristische schets van El Greco en de gruwelijke serie *Godsdienstige vervolgingen* door Jan Luyken.

En Honoré de Balzac – zelf een fanatiek verzamelaar – begiftigt zijn hoofdfiguur Pons, in de roman *Neef Pons*, met maar liefst vier heuse meesterwerken uit de kunstgeschiedenis: een schilderij van Sebastiano del Piombo, een paneel van Fra Bartolomeo della Porta, een landschap van Meindert Hobbema en een vrouwenportret door Albrecht Dürer.

5

Fictieve verzamelaars met fictieve collecties

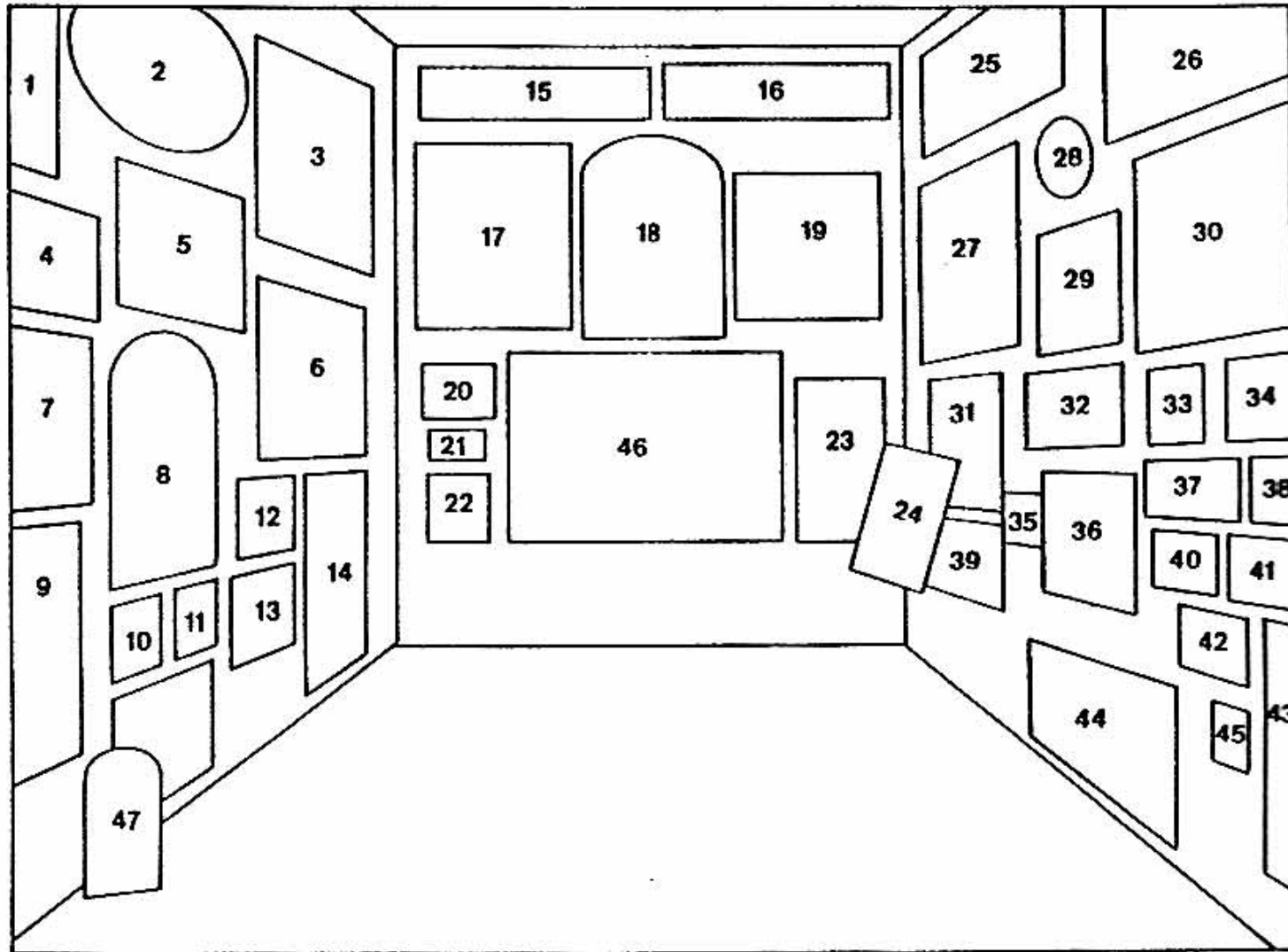
Een Duits-Amerikaanse bierbrouwer met een fabelachtige kunstcollectie: deze Hermann Raffke is een verzinsel van Georges Perec, die naast Raffke nog een hele reeks imaginaire verzamelaars opvoert in zijn novelle *Een kunstkabinet*. Zij zijn de toeleveranciers, de zogenaamde provenances, van de fictieve werken die Perec bedacht heeft voor Raffke's verzonden collectie. Daar zijn bijvoorbeeld 'wijlen de hertog van Aarschot', en 'de Turijnse familie Sostegno', en 'prins Lichnowsky, van wie graaf Fadengelb erfde'.

Perec scheidt zo een Droste-effect van fictieve verzamelaars en kunstenaars. Zijn verzonden kunstwerken blijken een verzinsel van de verzamelaar Hermann Raffke zelf. Zijn veelgeprezen schilderijen blijken in werkelijkheid vervalsingen, in opdracht van de collectioneur geschilderd om de kunstwereld bij de neus te nemen.

6

Verzamelaars die bestaand werd fictief toevoegen aan hun collectie

Een laatste categorie vormen de levende collectioneurs die bestaande kunstwerken louter in gedachten toevoegen aan hun bestaande collecties, en deze daarmee deels een imaginair karakter verlenen. Dit is de imaginaire collectie zoals die het meest voorkomt. Renée Steenbergen wijdt aan het fenomeen van de imaginaire collectie – samengesteld door levende en gefingeerde collectioneurs – een separaat essay.

Schematische weergave van het kunstkabinet van Herman Raffke uit het boek *Een Kunstkabinet* van Georges Perec (De Arbeiderspers)

Ad 1

Kunstenaar: Bavink

Titel: *No. 666 De Gedachte*

Datering: begin 20ste eeuw

Beschrijving: twee horizontale banen, onder elkaar, even breed, een blauwe en een goudgele en in het midden van die blauwe baan een ronde goudgele vlek.

Uit: Nescio, *Titaantjes*.

Ad 2

Kunstenaar: Maria Turner

Titel: z.t.

Datering: jaren tachtig 20ste eeuw

Beschrijving: een serie foto's van gebruikte hotelkamers met daarin de persoonlijke eigendommen van de op dat moment afwezige gasten. Aan de hand van die intieme voorwerpen reconstrueert Turner in begeleidende, geschreven overpeinzingen de levensgeschiedenissen en – waar mogelijk – de geheimen van de haar onbekende logés.

Uit: Paul Auster, *Leviathan*.

Geparafraseerd naar de *Encyclopedie van fictieve kunstenaars van 1605 tot heden*, samengesteld door Koen Brams (2000).

Ad 3

Kunstenaar: Jean-Baptiste Chardin

Titel: *Toebereidselen voor het ochtendmaal*

Datering: 18de eeuw

Beschrijving: op een stenen tafel bevinden zich temidden van servies en keukengerei, zoals vijzel, soeplepel en schuimspaan, een in een witte doek gewikkelde ham, een kan melk, een schaal wijnperziken en een dikke moot zalm op een omgekeerd bord. Daarboven hangt, aan een dun touwtje om zijn rechterpoot, een dode eend aan de muur.

Uit: Georges Perec, *Een kunst-kabinet*.

Ad 4

Kunstenaar: Gustave Moreau

Titel: *Salomé*

Datering: 1870

Beschrijving: (...) met een aandachtige, plechtige, bijna verheven uitdrukking op haar gezicht begint zij de wulpse dans (...); haar borsten wiegen heen en weer en door de wrijving van haar rondwervende halskettingen richten de tepels zich op; op haar klamme huid fonkelen snoeren diamanten; haar armbanden, ringen en gordels spatten vonken; op haar pronkgevaad dat met parelen is bezaaid, met zilver en goud doorstikt, schijnt het in goudglans badende schild, waarvan iedere malie een edelsteen is, in brand te geraken; vuurslangen slingeren over het matte lijf, over de thee-rose huid, als schitterende insecten, waarvan de oogverblindende dekschilden, karmijnrood en bleekgeel bespikkeld,

staalblauw gevlekt en met pauwgroene strepen overdekt zijn. (..) Uit: J.-K. Huysmans, *Tegen de keer*.

Ad 5.

Kunstenaar: Vlaamse School

Titel: *Het beleg van Tyrus*

Datering: 16de eeuw

Beschrijving: voor de gekanteelde muren van een in brand gestoken stad trekken honderden mannen gigantische platforms voort waarop smalle torens staan, die zwaar beladen zijn met boogschutters, katapulten en oorlogstuig. De hemel wordt doorkliefd door gloeiende stukken hout. Spectaculaire brandeffecten kleuren de horizon purperrood.

Uit: Georges Perec, *Een kunst-kabinet*.

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE

LA
CO
IMA

LA
COLLECTION
IMAGINAIRE